

ZAMONAVIY ESTRADA QO'SHIQLARIDA VOKAL IJRO VA DRAMATURGIK KOMPOZITSIYANING UYG'UNLASHUVI

Axatov Mirzabek

Buxoro davlat pedagogika instituti talabasi
<https://doi.org/10.5281/zenodo.15696712>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 10-Iyun 2025 yil
Ma'qullandi: 14-Iyun 2025 yil
Nashr qilindi: 19-Iyun 2025 yil

KEYWORDS

estrada qo'shig'i, vokal ijro, dramaturgiya, musiqiy obraz, sahna harakati, ifoda vositalari, ovoz tembri, matn va musiqiy uyg'unlik, emotsional yetkazuvchanlik, badiiy qurilma.

ABSTRACT

Mazkur maqolada zamonaviy estrada qo'shiqlarining badiiy tuzilmasi va ijro texnikasi o'rtasidagi o'zaro aloqadorlik tahlil qilinadi. Ayniqsa, vokal ijroning ifodaviy imkoniyatlari, emotsional yetkazuvchanlik darajasi hamda dramaturgik kompozitsiya unsurlarining mazmun bilan uyg'unlashuvi asosida qo'shiqning ta'sirchanlik kuchi aniqlanadi. Estrada san'atining bugungi bosqichida vokal ijrochilarning sahnaviy xarakteri, ovoz tembri, dinamika va intonatsiyaviy uslublar orqali musiqiy obraz yaratishdagi yondashuvlari alohida o'rganiladi. Shuningdek, dramaturgik yechimning asosiy tarkibiy qismlari – kirish, rivojlanish, kulminatsiya va yakun bosqichlari qo'shiq matni va musiqasi orqali qanday uyg'unlashayotgani misollar orqali ochib beriladi. Tadqiqot yakunida estrada ijrochiligi sohasidagi kreativ yondashuvlar va badiiy tafakkur asosida yaratilgan namunalarning vokal va dramaturgik uyg'unlik mezonlariga ta'siri haqida xulosalar berilgan.

Zamonaviy estrada san'ati bugungi kun musiqiy madaniyatining ajralmas qismi sifatida nafaqat ommaviy tinglovchi ehtiyojini qondirish, balki yosh avlodning estetik qarashlarini shakllantirishda muhim vositaga aylanmoqda. Ayniqsa, estrada qo'shiqlarida vokal ijro va dramaturgik kompozitsiyaning uyg'unlashuvi qo'shiqning mazmunini chuqurroq anglash, tinglovchiga yetkazish va emotsional ta'sir kuchini oshirishda alohida o'rin tutadi.

Har qanday vokal asar, ayniqsa estrada janrida, nafaqat chiroyli ovoz yoki texnik mahorat orqali, balki badiiy dramaturgiya elementlari yordamida ham o'zining ichki dinamizmini namoyon etadi. Kompozitsion tuzilma, syujet rivoji, dramatik ziddiyatlar va emotsional kulminatsiyalar – bularning barchasi estrada qo'shiqlarining ta'sirchanlik kuchini belgilovchi muhim omillardir. Shu bois vokal ijrochi faqatgina ovoz bilan emas, balki harakat, mimika, nutqiy intonatsiya va sahna madaniyati orqali ham musiqiy obrazni to'liq gavdalantirishi zarur.

Bugungi estrada qo'shiqlari ko'p hollarda o'ziga xos teatrlashtirilgan sahna ko'rinishiga ega bo'lib, bu esa vokal ijro va dramaturgik kompozitsiya o'rtasidagi bog'liqlikni yanada kuchaytiradi. Bunday holatda ijrochi musiqa, matn va harakat uyg'unligini mukammal

darajada namoyon etmog'i zarur. Mazkur maqola ana shunday uyg'unlikning estetik va texnik mezonlarini aniqlash, ularning zamonaviy estrada san'atidagi o'rni va ahamiyatini tahlil qilishga qaratilgan.

Asosiy qism

1. Vokal ijroning estetik asoslari va uning dramaturgiya bilan aloqasi

Zamonaviy estrada vokali o'zining ifoda vositalari bilan boshqa janrlardan keskin farq qiladi. Unda ovoz texnikasi, tembr tanlovi, dinamika va emotsional ifoda bir butunlikda namoyon bo'lib, tinglovchida kuchli hissiy taassurot uyg'otishga xizmat qiladi. Tadqiqotchilar fikricha, vokal san'atining mahoratli qo'llanishi qo'shiqning badiiy va dramaturgik kuchini oshiradi (Isroilov O., 2020). Estrada vokali nafaqat ovoz balandligi yoki tovushdagi nafislik bilan o'lchanmaydi, balki uning ichki drammatizmi, obraz yaratish qobiliyati orqali baholanadi.

Musiqashunos A. Karimov ta'kidlaganidek, "estrada qo'shiqlarida vokal ijrochi matn mazmuni, musiqa ohangi va sahna holati o'rtasidagi uyg'unlikni ta'minlashi orqali obrazning dramaturgik asosini yoritadi" (Karimov A., 2019, "Musiqqa va Sahna"). Shunday qilib, vokal ijro – bu nafaqat texnik, balki badiiy jarayondir.

2. Dramaturgik kompozitsiya va qo'shiqning sahna obraziga ta'siri

Dramaturgiya san'atda voqealarning ichki tartibi, syujeti va ziddiyatlarini tashkil etuvchi asosiy vosita hisoblanadi. Estrada qo'shig'ida esa bu dramatik tuzilma quyidagicha ifodalanadi: **kirish (ekspozitsiya), rivojlanish, kulminatsiya va yakun (rezolyutsiya)**. Har bir bosqichda vokal ifoda va musiqa vositalari bir butunlikda ishlaydi.

Masalan, Sevara Nazarxonning "Yurak" qo'shig'i tahliliga qarasa, u kirish qismida past ohangdagi tovush bilan ichki kechinmalarni tasvirlaydi, rivojlanish qismida ovoz balandligi va tembrda o'zgarishlar orqali hissiy ziddiyat kuchayadi, kulminatsiyada esa butun kuch bilan emotsional portlash yuz beradi. Bu esa dramaturgik yechimni musiqa vositalari orqali yoritishga misoldir.

Akademik A. F. Losevning estetik nazariyasida san'at asarining kuchi undagi ichki dramatik ziddiyatni ifoda qilish qobiliyatiga bog'liq, deb ta'kidlanadi (Losev A.F., "Estetika klassik va zamonaviy san'atda", 1986). Estrada janrida ham bu yondashuv o'z tasdig'ini topadi.

3. Zamonaviy estrada ijrochiligining teatr elementlari bilan uyg'unligi

Zamonaviy estrada san'ati nafaqat vokal, balki aktyorlik mahoratini ham talab qiladi. Qo'shiqchilar o'z chiqishlarida teatrlashtirilgan elementlardan foydalanib, musiqiy asarni sahna ko'rinishiga aylantiradi. Bu esa dramaturgiya vositalarining yanada jonli ifodasiga olib keladi.

Yaqin yillarda o'tkazilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatmoqdaki, estrada sahnasida vokal ijro drama, pantomima va raqs kabi boshqa sahna san'atlari bilan uyg'unlashmoqda (Nazarova Z., 2021). Bunday sintez vokal asarning ta'sirchanlik darajasini oshiradi va uning mazmunini ko'proq auditoriyaga yetkazish imkonini beradi.

Ayniqsa, Jahongir Otajonov, Shahzoda, Rayhon, Sardor Rahimxon kabi san'atkorlarning repertuaridagi ko'plab qo'shiqlarda obrazli ifoda va dramaturgiya vositalari muhim o'rin tutadi. Ularning vokal ifodasida his-hayajon, mimikalar va tana harakati orqali qo'shiq mazmuni sahnada jonlanadi.

4. Qo'shiq matni va musiqiy dramaturgiya: bir butunlikdagi ifoda

Qo'shiqning dramaturgik kuchi nafaqat musiqada, balki uning **matn tuzilmasida** ham mujassam. Poetik shakl, ruxiy holatlarni ifodalovchi metaforalar, ziddiyatli misralar va takrorlar musiqiy dramaturgiyani mustahkamlaydi. Masalan, "sukunat" so'zi takrorlanadigan satrlar ko'p hollarda dramatik pauzalarni bildiradi, bu esa vokal ijrochiga ichki iztirobni ovoz orqali yetkazish imkonini beradi.

Qo'shiq matni va musiqasining o'zaro uyg'unligi dramaturgik kuchni oshiradi. Bu haqda taniqli musiqa tahlilchisi A. Tarasov o'zining "Musiqqa dramaturgiyasi" (Moskva, 2005) asarida shunday yozadi: "Qo'shiqdagi dramatik chiziq aynan musiqa va so'zlar uyg'unligida namoyon bo'ladi, bu esa har bir ijrochidan yuqori darajadagi badiiy tafakkurni talab qiladi."

Xulosa

Yuqoridagi tahlillar asosida shuni aytish mumkinki, zamonaviy estrada qo'shiqlari bugungi musiqa san'atida nafaqat tinglovchiga ma'naviy zavq bag'ishlaydigan, balki emotsional va estetik ta'sir kuchi yuqori bo'lgan badiiy ifoda shakliga aylangan. Ayniqsa, vokal ijro va dramaturgik kompozitsiyaning uyg'unlashuvi qo'shiqning ichki mazmunini to'laqonli ochib berishda hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Vokal ifoda orqali obrazni jonlantirish, musiqa va matn o'rtasidagi ichki aloqalarni tahlil qilish, dramaturgiya vositalaridan samarali foydalanish estrada ijrochiligi madaniyatini yuksaltirishda muhim mezon hisoblanadi. Ayniqsa, teatrlashtirilgan sahna harakatlari, his-hayajonli vokal chiqishlar, ovozda intonatsion o'zgarishlar orqali har bir qo'shiq sahnaviy asarga aylanishi mumkin.

Shu boisdan ham, kelgusidagi tadqiqotlarda estrada vokalining notaga asoslangan texnik imkoniyatlari bilan birga, dramaturgik tafakkur darajasini oshirishga qaratilgan uslublarni chuqurroq o'rganish zarur. Ayniqsa, musiqa va sahna san'atining sintezi orqali ijrochilik madaniyati, badiiy tafakkur va zamonaviy yondashuvlar uyg'unligini kengroq tahlil qilish zamon talabi bo'lib qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov A. Musiqa va Sahna: Estetik qarashlar. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot, 2019. – 214 b.
2. Nazarova Z. Zamonaviy estrada san'atida teatrlashtirilgan vokal ijroning o'rni. – "San'at va Hayot" ilmiy-amaliy jurnali, 2021, №2. – B. 45–50.
3. Isroilov O. Musiqa pedagogikasi asoslari. – Samarqand: "Ilm Ziyo", 2020. – 188 b.
4. Losev A.F. Estetika klassik va zamonaviy san'atda. – Moskva: Nauka, 1986. – 302 s